

Лисодед Олександр,
*кандидат юридичних наук, доцент,
декан вечірнього факультету, Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків*

СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

За роки незалежності України було прийнято чотири закони, направлених на запобігання корупції, які, у тому числі, встановлювали і змінювали систему суб'єктів запобігання корупції.

Законом України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР «Про боротьбу з корупцією» до таких суб'єктів були віднесені відповідні підрозділи: 1) Міністерства внутрішніх справ; 2) Служби безпеки України; 3) органів прокуратури України. У 1998 р. до суб'єктів були також віднесені відповідні підрозділи податкової міліції, у 2003 р. – Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Двома роками раніше, на виконання ст. 8 Закону України від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», був створений Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України, до повноважень якого, у подальшому, було віднесено, у тому числі, і забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері боротьби з корупцією, координація та сприяння діяльності всіх державних органів, які беруть участь у боротьбі з корупцією, розроблення рекомендацій щодо стратегії і тактики боротьби з корупцією, організація співробітництва з питань боротьби з корупцією з відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями тощо. У 2005 р. Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України був ліквідований, а його функції були покладені на Раду національної безпеки і оборони України.

Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI «Про засади запобігання і протидії корупції» значно розширив як перелік суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, так і перелік суб'єктів запобігання корупції. Зокрема, до суб'єктів, які повинні

були здійснювати заходи щодо запобігання та протидії корупції, були віднесені:

1) Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, органи прокуратури в межах повноважень, визначених Конституцією України та законами України;

2) органи державної влади в межах повноважень, визначених законами та іншими виданими на їх основі нормативно-правовими актами;

3) Кабінет Міністрів України в межах координації і контролю за діяльністю органів виконавчої влади щодо запобігання та протидії корупції;

4) спеціально уповноважені суб'єкти, які в межах своєї компетенції безпосередньо здійснюють заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень. Такими суб'єктами були визнані спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних силах України.

До суб'єктів, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках і у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції, у міжнародному співробітництві у цій сфері, Закон також відніс:

1) уповноважені підрозділи органів державної влади;

2) місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;

3) підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадових осіб, а також громадян, об'єднання громадян за їх згодою.

Законом було також встановлено, що формування державної антикорупційної політики, реалізацію антикорупційної стратегії, що визначається Верховною Радою України, а також координацію діяльності центральних органів виконавчої влади з цих питань

здійснює спеціально уповноважений орган (особа) з питань антикорупційної політики.

У 2010 р., згідно з Законом України від 21.12.2010 р. № 2008-VI «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції», Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI втратив чинність і суб'єкти запобігання корупції діяли взагалі поза межами правового поля до прийняття Закону України від 07.04.2011 р. № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції».

За цим Законом була відновлена система суб'єктів запобігання корупції, передбачена Законом України від 11.06.2009 р. № 1506-VI, але встановлений новий перелік спеціально уповноважених суб'єктів запобігання корупції. а саме:

- 1) органи прокуратури;
- 2) спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ;
- 3) Національне антикорупційне бюро України.

В Законі було також зазначено, що координацію реалізації затвердженої Верховною Радою України антикорупційної стратегії здійснює спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики.

На сьогодні можна стверджувати, що саме з прийняттям цього Закону в Україні почалась формуватися нова антикорупційна політика держави та створюватися нові суб'єкти запобігання корупції:

– відповідно до Закону України від 14.10.2014 р. № 1698-VII було створено Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) як державний правоохоронний орган, на який покладено як попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, так і запобігання вчиненню нових. Завданням НАБУ визнано протидію кримінальним корупційним правопорушенням, які вчиняються вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції;

– відповідно до Закону України від 14.10.2014 р. № 1700-VII «Про запобігання корупції» було створено Національне агентство

з питань запобігання корупції (НАЗК), як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який повинен забезпечувати формування та реалізацію державної антикорупційної політики;

– відповідно до Закону України від 12.02.2015 р. № 198-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» у Генеральній прокуратурі було створено (на правах структурного підрозділу) Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП), на яку покладено функції нагляду за додержання законів під час проведення досудового розслідування НАБУ та підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях;

– відповідно до Закону України від 10.11.2015 р. № 772-VIII було створено Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнуто за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими;

– відповідно до Закону України від 12.11.2015 р. № 794-VIII було створено Державне бюро розслідувань (ДБР) як державний правоохоронний орган, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. До завдань ДБР, у тому числі, віднесено запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, вчинених службовими особами НАБУ, заступником Генерального прокурора – керівником САП або іншими прокурорами САП, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ;

– відповідно до Закону України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII створено Вищий антикорупційний суд як постійно діючий вищий спеціалізований суд у системі судоустрою України, завданням якого є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства.

Таким чином, можна визнати, що система суб'єктів запобігання корупції в Україні створена. Важливо, щоб ці суб'єкти не дублювали і не підміняли один одного чи протистояли один одному, як це зараз спостерігається у роботі окремих із них, належним чином співпрацювали з Верховною Радою України, у якої є певні нарікання на їх діяльність, виконували поставлені перед ними завдання і здійснювали свої повноваження виключно у рамках закону.

**ПРОТИДІЯ
ЗЛОЧИННОСТІ І КОРУПЦІЇ:
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ
ТА ДОСВІД УКРАЇНИ**

*Збірник тез міжнародної конференції
«Протидія злочинності і корупції:
міжнародні стандарти та досвід України»*

(м. Харків, 22 вересня 2021 р.)

Харків
«Юрайт»
2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ ПАНЕЛЬНОЇ ДИСКУСІЇ:

Гетьман Анатолій Павлович – ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України

Катамадзе Григол Шалвович – Надзвичайний і Повноважний Посол, Президент Асоціації платників податків України, Віце-президент Європейської Асоціації платників податків, кандидат юридичних наук

Гацелюк Віталій Олександрович - Національний менеджер програм з питань правової реформи Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, кандидат юридичних наук, Заслужений юрист України

Головкін Богдан Миколайович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

Лисодєд Олександр Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент

Таволжанський Олексій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент

Сметаніна Наталія Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент

Новіков Олег Володимирович – кандидат юридичних наук

Кулик Катерина Дмитрівна – кандидат юридичних наук

Остапко Ксенія Сергіївна – кандидат юридичних наук

Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід

П 83 **України:** збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. 320 с.

ISBN 978-966-2740-26-8

Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою. Відповідальність за їхню якість, достовірність, а також відсутність у них відомостей, що становлять державну таємницю та інформацію для службового користування, несуть автори.

ISBN 978-966-2740-26-8

УДК 343.9:343.35:35.08

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021
© «Юрайт», оформлення, 2021